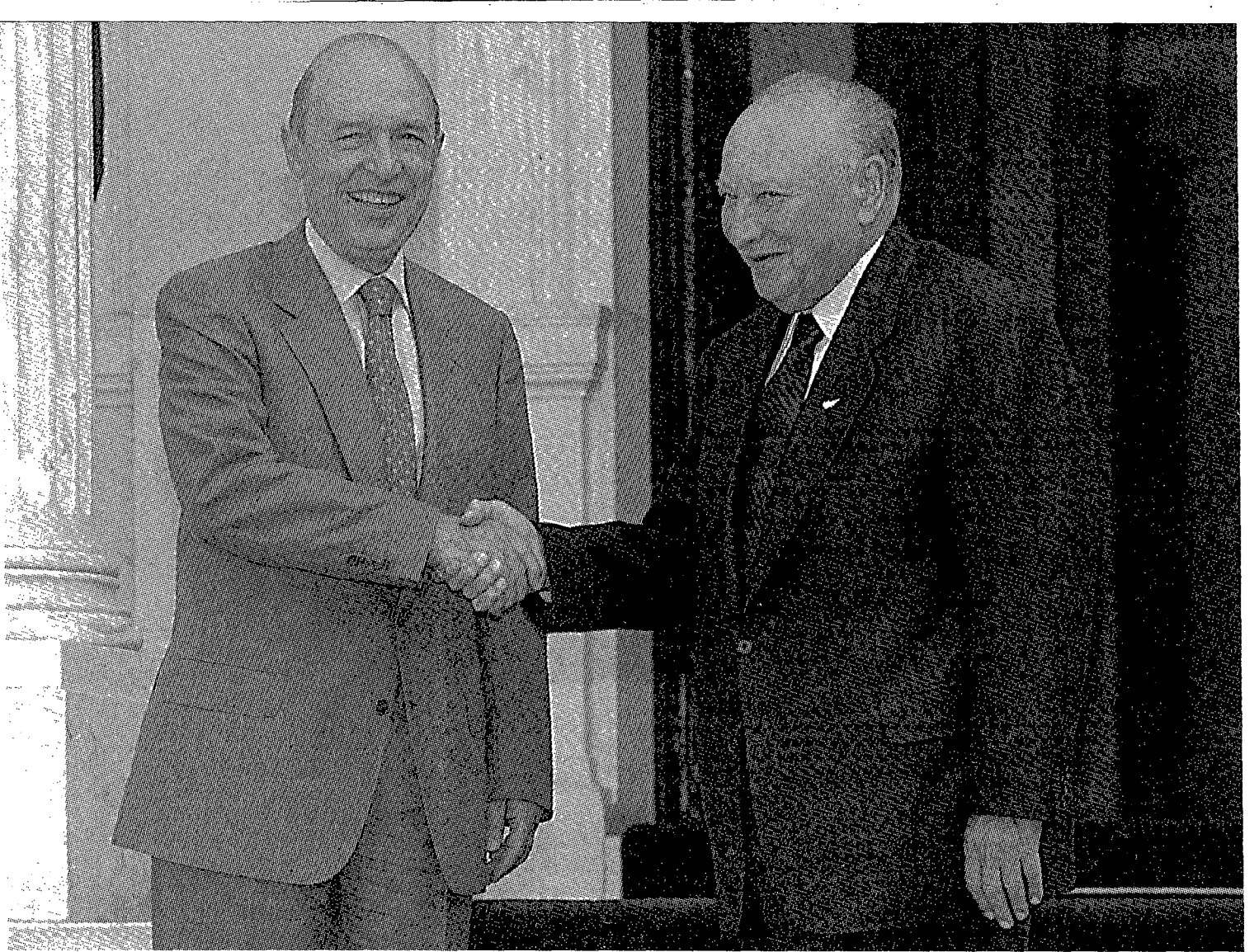

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, η στάση των Κυπρίων πολιτών, σχετικά με τις προοπτικές επίλυσης του εθνικού ζητήματος, την ένταξη στην Ευρώπη, αλλά και τις σχέσεις με την Ελλάδα χαρακτηρίσθηκε από σημαντικές διακυμάνσεις και μεταβλήθηκε ριζικά. Η συνοπτική

περιοδολόγηση αυτών των διακυμάνσεων, στο πλαίσιο του παρόντος

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ
Γιάννη
Μαυρή

άρθρου, στηρίζεται κατά βάση στις διαθέσιμες δημοσιοποιημένες εμπειρικές πολιτικές έρευνες, που καθιέρωσε από τις βουλευτικές εκλογές του 1996 το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου. Οι Έρευνες Πολιτικής Κουλτούρας και Εκλογικής Συμπεριφοράς του ΡΙΚ, συνιστούν ένα εξαιρετικά χρήσιμο επιστημονικό εργαλείο για την ιστορική μελέτη των τάσεων της κυπριακής κοινής γνώμης. Αποτυπώνοντας τις μεταβολές της, προσφέρουν μια μοναδική και για τούτο πολύτιμη πηγή πληροφόρησης.

Η ΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΚΥΠΡΙΩΝ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1. Το εθνικό ζήτημα τη δεκαετία του '90

ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ προσδοκίες, σχετικά με τις προοπτικές επίλυσης του εθνικού ζητήματος παρακολούθησαν στενά και επηρεάσθηκαν καθοριστικά από τις διακυμάνσεις της πολιτικής και διπλωματικής συγκυρίας. Με εξαίρεση τις αρχές της δεκαετίας του '90, καθώς και τη σημερινή περίοδο που εγκαινιάσθηκε με την κατάθεση του σχεδίου Ανάν, η Κοινή Γνώμη παρέμεινε κατά βάση επιφυλακτική.

Από την αισιοδοξία των αρχών του '90...

ΣΤΙΣ ΑΡΧΕΣ της δεκαετίας του '90 (προεδρία Γ. Βασιλείου), με το τέλος της ψυχροπολεμικής εποχής, στην κυπριακή πολιτική σκηνή σημειώθηκε «έκρηξη ευφορίας». Το νέο διεθνές πλαίσιο που δημιουργήθηκε, αύξησε τις ελπίδες για την επίλυση του εθνικού ζητήματος. Τον Ιούλιο του 1990 υποβάλλεται η αίτηση ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, ενώ τον Ιούνιο του 1993 θα δημοσιοποιηθεί η θετική γνωμοδότηση της ΕΕ, σύμφωνα με την οποία αναγνωρίζεται ο ευρωπαϊκός χαρακτήρας και η ευρωπαϊκή ταυτότητα της Κύπρου.

Η ερώτηση: «Πιστεύετε ότι σήμερα βρισκόμαστε πιο κοντά σε λύση του Κυπριακού, σε σύγκριση με ένα χρόνο πριν;», που αποτυπώνει τις εκτιμήσεις της κοινής γνώμης για τις προοπτικές επίλυσης του Κυπριακού, αποτελεί ένα σημαντικό δείκτη του γενικού πολιτικού κλίματος. Στο διάγραμμα 1, παρατίθεται ο δείκτης για την περίοδο 1989-2003. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα εμπειρικά δεδομένα, στην αρχή της περιόδου, το μερίδιο των Κυπρίων που διακατεχόταν από αισιοδοξία, σχετικά με τις προοπτικές επίλυσης ήταν διευρυμένο. Το ποσοστό εκείνων που θεωρούσαν ότι «βρισκόμαστε σήμερα πιο κοντά σε λύση, παρά ένα χρόνο πριν», από 42% το Α' εξάμηνο του 1990, θα ανέλθει στο τέλος του ίδιου έτους στο 51% και θα προσεγγίσει το 65% και στις δύο μετρήσεις του 1991.

ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ

Στην εντεινόμενη απαισιοδοξία

ΩΣΤΟΣΟ, στα μέσα της δεκαετίας του '90, η πολιτική συγκυρία αλλάζει. Σημειώνεται σοβαρή αναβάθμιση των απειλητικών διαθέσεων της Τουρκίας στο Αιγαίο (casus belli - 16/11/1994, «γκρίζες ζώνες»). Αποκορύφωμα αυτής της αλλαγής αποτέλεσε η κρίση στα Ίμια, που θα φέρει τις δύο χώρες στα πρόθυρα του πολέμου (28-31/1/1996), λίγο μετά τη διαδοχή του Α. Παπανδρέου στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ και την ανάληψη της κυβέρνησης από τον Κ. Σημίτη. Τον Αύγουστο του ίδιου έτους δολοφονούνται οι Τ. Ισαάκ και Σ. Σολωμού. Αυτή η ανατροπή του κλίματος θα αντανάκλασθει ευθέως και στη συνείδηση της κοινής γνώμης. Έτσι, την αισιοδοξία που είχε παρατηρηθεί κατά τη διάρκεια της διακυβέρνησης Βασιλείου, θα διαδεχθεί η απαισιοδοξία, σχετικά με την προοπτική επίλυσης του Κυπριακού. Οι πρώτες ενδείξεις παρουσιάζονται ήδη από το τέλος του 1992: το ποσοστό των Ελληνοκυπρίων που, σε σύγκριση έναν χρόνο πριν, θεωρούσε ότι η λύση απομακρύνεται, είχε διευρυνθεί θεαματικά. Ο σχετικός δείκτης θα «κατρακυλήσει» από το 42% (Β' εξάμηνο 1992), στο 28% στη μέτρηση του Ιουνίου 1993 και στο 14% ένα χρόνο αργότερα (Ιούνιος 1994 - διάγραμμα 1). Το αρνητικό κλίμα θα επιταχυνθεί δραματικά στα επόμενα έτη της διακυβέρνησης Κληρίδη (μετά το 1993). Ας

σημειωθεί δε, ότι η ενισχυόμενη απαισιοδοξία αποτελούσε σημείο σύγκλισης, σχεδόν όλων των δημοσιοποιημένων δημοσκοπήσεων της εποχής.

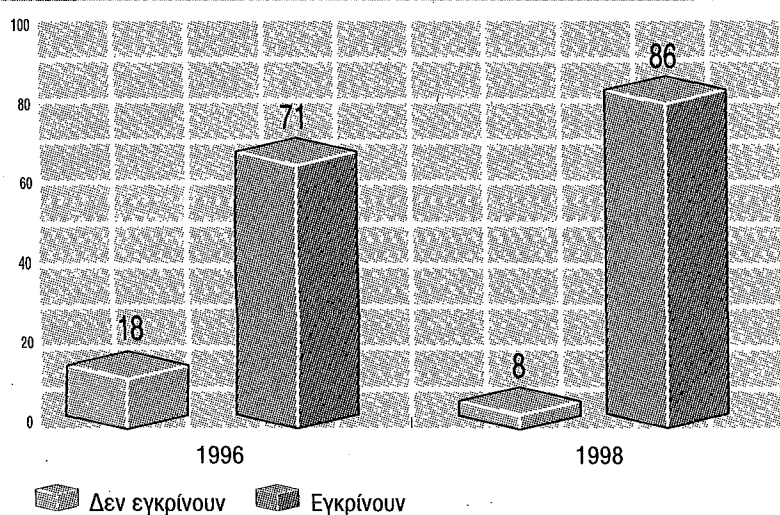
Αρχή ανάκαμψης - Προεδρικές του 1998

ΩΣ ΠΡΟΣ το διπλωματικό πεδίο, είναι κοινά αποδεκτό ότι ο Μάρτιος του 1995 αποτελεί σημείο καμπής. Με την καθοριστική συμβολή του Γιάννου Κρανιδιώτη, ο «ιστορικός συμβιβασμός» άνοιξε τις πύλες της ενταξιακής προοπτικής της Κύπρου και της τελωνειακής Ένωσης Ε.Ε. - Τουρκίας. Και η αντανάκλαση αυτού του γεγονότος στη συνείδηση της κυπριακής κοινής γνώμης υπήρξε άμεση και θα σηματοδοτήσει την αρχή της σταδιακής ανάκαμψης των κοινωνικών προσδοκιών. Το κλίμα αρχίζει να αντιστρέφεται (διάγραμμα 1). Η διαδικασία της ελληνοτουρκικής προσέγγισης από το φθινόπωρο του 1996, η υλοποίηση του Δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου Ελλάδας - Κύπρου, που συναντά καθολική αποδοχή στο νησί (διάγραμμα 2), η θεαματική σύσφιγξη των σχέσεων Κύπρου - Ελλάδας που επιφέρει, καθώς και η αρχική απόφαση για την εγκατάσταση στην Κύπρο του ρωσικού πυραυλικού συστήματος S-300, για το οποίο το 60% των πολιτών πίστευε ότι τελικά θα εγκατασταθούν, έχουν ασκήσει σημαντική επίδραση στην Κοινή Γνώμη και θα ευ-

νοήσουν την επανεκλογή του Γλ. Κληρίδη στις Προεδρικές του Φεβρουαρίου 1998. Στην παγκύπρια προεκλογική έρευνα του ΡΙΚ (Ιανουάριος 1998), η αλλαγή του κλίματος αποτυπώθηκε ευκρινώς: το ποσοστό των «αισιόδοξων» Κυπρίων είχε σχεδόν διπλασιασθεί, προσεγγίζοντας το 50% και για πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια υπερέβαινε το αντίστοιχο των «απαισιόδοξων» (43% - διάγραμμα 1).

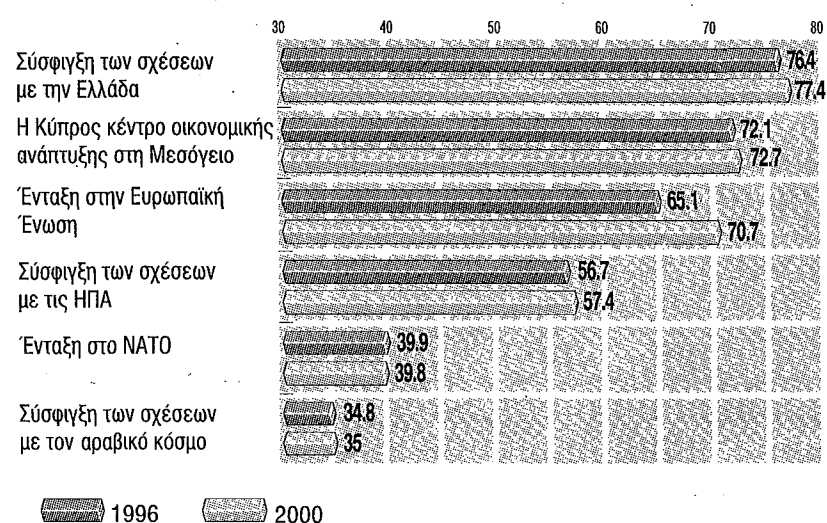
Τα τρία τελευταία χρόνια της δεκαετίας του '90, κυρίως στη διετία 1998-1999, σημειώθηκαν μια σειρά αναμφίβολες διπλωματικές-πολιτικές επιτυχίες της Λευκωσίας. Εντούτοις, οι πέντε γύροι των εκ του σύνεγγυς ενδοκοινοτικών διαπραγματεύσεων, κατά το 2000, δημιούργησαν και πάλι την αίσθηση του μόνιμου αδιεξόδου. Στο τέλος του 2000, η απαισιοδοξία των Κυπρίων ψηφοφόρων είχε επανέλθει σε υψηλά επίπεδα (63%), ενώ δεν θα υποχωρήσει ούτε στις παραμονές των τελευταίων βουλευτικών εκλογών (Μάιος 2001), παραμένοντας στο 49%. Αυτό το αρνητικό κλίμα στο οποίο συνέβαλε σημαντικά και η αύξηση της εσωτερικής κοινωνικής δυσαρέσκειας από τη διακυβέρνηση και τις επιπτώσεις της χρηματιστηριακής κρίσης, θα διατηρηθεί μέχρι και το τέλος του 2001, οπότε η διπλωματική κινητικότητα επανεκτινείται, με την εντατικοποίηση των διαπραγματεύσεων.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2 ΣΤΑΣΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟ ΔΟΓΜΑ, 1989-2003
Εγκρίνετε ή δεν εγκρίνετε το Δόγμα του Ενισίου Αμυντικού Χώρου;

Πηγή: CYMAR/PIK, Παγκύπριες Έρευνες Πολιτικής Κουλτούρας και Εκλογικής Συμπεριφοράς, 1996-2003

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4 ΙΕΡΑΡΧΗΣΗ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΓΙΑ ΛΥΣΗ, 1996-2000
Πόσο σημαντικά για τη λύση είναι τα παρακάτω: (Αθροίσμα % Πολύ+Αρκετά σημαντικό)

Πηγή: Για 1989-1995, Ινστιτούτο Veritas, Κυπριακή Γνώμη, διάφορα τεύχη. Για 1996-2003, CYMAR/PIK, Παγκύπριες Έρευνες Πολιτικής Κουλτούρας και Εκλογικής Συμπεριφοράς

Συγκρατημένη αισιοδοξία

Η ΜΕΙΩΣΗ της κοινωνικής ανασφάλειας που έχει συντελεσθεί κατά την τελευταία πενταετία αποτυπώνεται ευκρινώς στις κοινωνικές εκτιμήσεις, σχετικά με την πιθανότητα όξυνσης στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Μέχρι το 1998, η κοινή απόπειρα Ελλάδας - Κύπρου για αλλαγή του «ισοζυγίου δύναμης» στο νησί -εκτός από το αίσθημα ασφάλειας- είχαν αυξήσει σημαντικά και τις φόβους της κοινής γνώμης.

Είναι χαρακτηριστικό, ότι στις παραμονές των προεδρικών εκλογών του 1998, 6 στους 10 Κυπρίους (58%) θεωρούσαν «πολύ, ή αρκετά πιθανό» θερμό επεισόδιο Ελλάδας -Τουρκίας στην Ελλάδα και 5 στους 10 (52%) θερμό επεισόδιο στην Κύπρο. Τέσσερα χρόνια μετά (Σεπτέμβριος 2002), η εικόνα που διαμορφώθηκε είναι τελείως διαφορετική και χαρακτηριστική για την «αποκλιμάκωση» της έντασης που έχει επισυμβεί: Ως προς τις προοπτικές επίλυσης του εθνικού ζητήματος, η Κοινή Γνώμη εμφανίζεται συγκριτικά περισσότερο αισιόδοξη και, κυρίως, λιγότερο ανήσυχη και ανασφαλής.

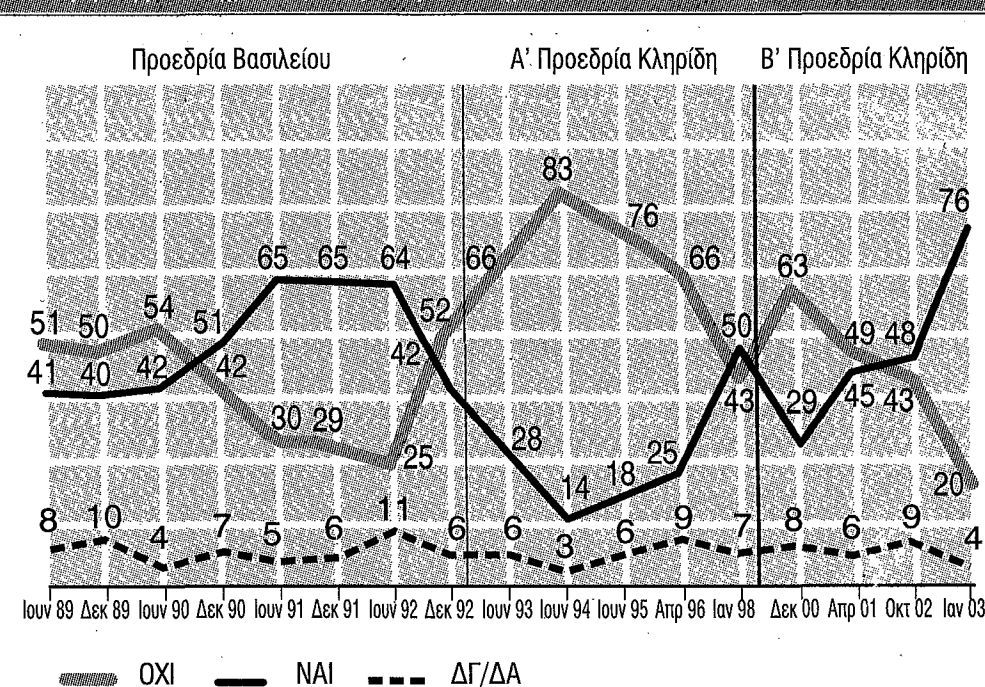
Το φθινόπωρο του 2002, μόνον οι 4 στους 10 Κυπρίους (36%) δείχνουν να φοβούνται θερμό επεισόδιο στην Ελλάδα (μείωση κατά 38%, σε σύγκριση με το 1998) και μόλις 2 στους 10 (22%) θερμό επεισόδιο στην Κύπρο (μείωση κατά 58%) (Έρευνα PIK 10/2002 - διάγραμμα 3).

Κατά την περίοδο που προηγήθηκε της κατάθεσης του σχεδίου Ανάν (11/11/02), το κλίμα απαισιοδοξίας έτεινε να μεταβληθεί -για άλλη μια φορά- σε «συγκρατημένη» αισιοδοξία, αν και με επιφυλακτικότητα. Οι ραγδαίες εξελίξεις που ακολούθησαν την κατάθεση του σχεδίου Ανάν και κυρίως τα ευεργετικά αποτελέσματα της Συνόδου Κορυφής της Κοπεγχάγης, επηρέασαν κατα-

λυτικά την Κοινή Γνώμη, εξακοντίζοντας στα ύψη τις προσδοκίες της για λύση. Η καταλυτική επίδραση της συγκυρίας καταγράφηκε ανάγλυφα στην έρευνα του ΡΙΚ, τον περασμένο μήνα (Ιανουάριος 2003). Αναμφισβήτητα, το ποσοστό 76% που κατέγραψε, στις παραμονές των φετινών Προεδρικών εκλογών, ο σχετικός δείκτης προσδοκίων (διάγραμμα 1) αποτελεί ρεκόρ: Πρόκειται για το υψηλότερο ποσοστό που έχει καταγραφεί ποτέ σε δημοσιοποιημένη κυ-

πριακή έρευνα Κοινής Γνώμης, τουλάχιστον από το 1989. Η επιφυλακτικότητα και η μετριόπαθεια που επιδεικνύει η Κοινή Γνώμη στην Κύπρο -η οποία μάλιστα αυτή τη στιγμή δείχνει να ενισχύεται- δεν είναι τυχαία. Αποτελεί παγωμένο ιστορικό χαρακτηριστικό της κυπριακής πολιτικής ζωής. Άλλωστε, δεν είναι λίγες οι φορές στην πολιτική ιστορία του τόπου, που τα κύματα αισιοδοξίας διαδέχθηκαν επανειλημμένα κύματα απαισιοδοξίας και το αντίστροφο.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1 ΔΕΙΚΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΠΡΟΣΔΟΚΙΩΝ ΓΙΑ ΛΥΣΗ, 1989-2003
Σε σύγκριση με ένα χρόνο πριν, θρικόμαστε σήμερα πιο κοντά σε λύση του Κυπριακού;

Πηγή: Για 1989-1995, Ινστιτούτο Veritas, Κυπριακή Γνώμη, διάφορα τεύχη. Για 1996-2003, CYMAR/PIK, Παγκύπριες Έρευνες Πολιτικής Κουλτούρας και Εκλογικής Συμπεριφοράς

ΠΙΝΑΚΑΣ 5 Στάση απέναντι στην Ευρωπαϊκή Ένωση, 12/2000

«Τι εντύπωση σας προκαλεί η λέξη Ευρωπαϊκή Ένωση;»

Ψηφοφόροι	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	ΔΓ/ΔΑ
ΔΗΣΥ	80	9	6	5
ΑΚΕΛ	39	19	39	3
ΔΗΚΟ	62	17	16	5
ΚΙΣΟΣ (ΕΔΕΚ)	59	22	9	10
Σύνολο	58	17	20	5

ΠΙΝΑΚΑΣ 6 Αισθήματα απέναντι στην Ευρώπη, 12/2000

«Τι αισθήματα σας προκαλεί η σημερινή Ευρώπη;»

	Ψηφοφόροι				
	Σύνολο	ΔΗΣΥ	ΑΚΕΛ	ΔΗΚΟ	ΚΙΣΟΣ
Ελπίδα	35	50	24	35	39
Αδιαφορία	12	6	19	10	7
Επιφύλαξη	33	26	34	34	35
Φόβος	15	13	19	15	14
ΔΓ/ΔΑ	5	5	4	6	5
Σύνολο	100	100	100	100	100

ΠΙΝΑΚΑΣ 7 Στάση των ψηφοφόρων του ΑΚΕΛ απέναντι στη σύσφιξη των σχέσεων με την Ελλάδα και την ένταξη στην ΕΕ, 1996-2000

Με βάση την αξιολόγηση στρατηγικών παραγόντων για την επίλυση του Κυπριακού. (Ποσοστό % όσων θεωρούν «πολύ σημαντικό» κάθε ένα από τους δύο παράγοντες για την επίλυση του εθνικού προβλήματος)

	Σύνολο εκλογικού σώματος			Ψηφοφόροι ΑΚΕΛ		
	1996	2000	(+/-)	1996	2000	(+/-)
Σύσφιξη των σχέσεων με την Ελλάδα	58	59	+1	33	51	+18
Ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση	48	51	+3	22	37	+15

Πηγή: CYMAR/PIK, Παγκύπριες Έρευνες Πολιτικής Κουλτούρας και Εκλογικής Συμπεριφοράς 1996-2003

2. Η Ευρώπη και η ενταξιακή πορεία

ΟΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ανακατατάξεις που σημειώθηκαν στο εκλογικό σώμα κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, και ιδίως μετά την εκλογή του Γλαύκου Κληρίδη στην Προεδρία (1993) αποδείχθηκαν εξαιρετικά σημαντικές. Διαμόρφωσαν νέα δεδομένα στις αντιλήψεις των πολιτών, όχι μόνον αναφορικά με την πορεία και τις προοπτικές του εθνικού θέματος, αλλά και αναφορικά με την εικόνα της Ελλάδας.

Η θεαματική μετατόπιση στους άξονες της εθνικής στρατηγικής

ΑΥΤΗ η αλλαγή των στάσεων απέναντι στην Ελλάδα, που σημειώθηκε στη συνείδηση της κυπριακής Κοινής Γνώμης, προκάλεσε και μια εξαιρετικά σημαντική μεταβολή στις υποκειμενικές της αντιλήψεις για την εξωτερική πολιτική. Η Ελλάδα και η Ευρώπη αναγορεύθηκαν, σταδιακά, σε καθοριστικούς παράγοντες για τον προσανατολισμό της εθνικής στρατηγικής, ενώ αντιθέτως, ο ρόλος της Μ. Βρετανίας, των ΗΠΑ, καθώς και ο ρόλος των Αδεσμεύτων έτεινε να υποβαθμίζεται. Η αλλαγή του στρατηγικού προσανατολισμού επιβεβαιώθηκε και στα εμπειρικά δεδομένα. Στις έρευνες Πολιτικής Κουλτούρας του ΡΙΚ, οι υποκειμενικές παραστάσεις της Κοινής Γνώμης για το στρατηγικό προσανατολισμό της εξωτερικής πολιτικής διερευνώνται με βάση την αξιολόγηση ορισμένων στρατηγικών παραγόντων, ως προς τη σημασία τους για την επίλυση του εθνικού. Χρησιμοποιείται για τούτο μια κλίμακα σημαντικότητας 1-5 (όπου 1=καθόλου σημαντικό και 5=πολύ σημαντικό). Η ιεράρχηση αυτών των παραγόντων από τους ερωτώμενους, για την πε-

ρίοδος 1996-2000 δίδεται στο διάγραμμα 5.

Ταυτόχρονα με τη μεταστροφή της Κοινής Γνώμης απέναντι στην Ελλάδα, άλλαξε και η στάση της απέναντι στην Ευρώπη. Πρόκειται για τη σημαντικότερη, ίσως, ιδεολογική μεταβολή, κατά τη δεκαετία του '90. Αρκετό καιρό πριν την Κοπεγχάγη, ο «φιλοευρωπαϊσμός» στην Κύπρο είχε αναγορευθεί σε κυρίαρχη κοινωνική στάση με υπαρκτό, ωστόσο, και τον «ευρωσκεπτικισμό». Είναι ενδεικτικό, ότι στα τέλη του 2000, 6 στους 10 Κύπριους πολίτες (58%) εξέφραζαν θετική γνώμη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ οι αρνητικές κρίσεις περιορίζονταν στο 1/5 του εκλογικού σώματος (πίνακας 5). Από την άλλη πλευρά, η έννοια της «Ευρώπης» φαίνεται να τριχοτομεί το κοινωνικό σώμα (πίνακας 6). Το 1/3 των Κυπρίων πολιτών (35%) αντιμετωπίζει με «ελπίδα» το ευρωπαϊκό γίγνεσθαι. Σε ισοδύναμη μερίδα (33%), κυρίαρχο συναίσθημα αναγορεύεται η «επιφύλαξη», ενώ το υπολειπόμενο κοινωνικό σώμα φαίνεται να διακατέχεται από «αδιαφορία» (12%), ή «φόβο» (15%).

Σε μεγάλο βαθμό, η εδραίωση του «φιλοευρωπαϊσμού» οφείλεται στη μεταστροφή της αριστεράς (ΑΚΕΛ). Η στάση της, όπως μπορεί κανείς εύκολα να διαπιστώσει, δεν μεταβλήθηκε μόνον ως προς την Ευρώπη, αλλά και—εξίσου σημαντικό—ως προς την Ελλάδα (πίνακας 7). Ωστόσο, παρά τη σημαντική ιδεολογική μετατόπιση που έχει επισυμβεί, το ΑΚΕΛ παραμένει σήμερα—συγκριτικά με τα υπόλοιπα κόμματα του κυπριακού κομματικού συστήματος—η περισσότερο «ευρωσκεπτικιστική» πολιτική δύναμη. Η κοινωνική του βάση εξακολουθεί να διχάζεται και ως προς το ζήτημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και να διακατέχεται—συγκριτικά περισσότερο—από «αδιαφορία» (19%, έναντι 12% του συνόλου), ή και «φόβο» (19%, έναντι 15% του συνόλου) απέναντι στην Ευρώπη (πίνακας 6). Αντίστροφως, το κόμμα της συντηρητικής παράταξης (ΔΗΣΥ) εμφανίζεται ως το πλέον φιλοευρωπαϊκό, ενώ τα κόμματα του Κέντρου (ΔΗΚΟ, ΚΙΣΟΣ), διακατέχονται από μια «ενδιάμεση» αντίληψη, με ισχυρές «επιφυλάξεις», αντίστοιχες με εκείνες των ψηφοφόρων του ΑΚΕΛ.

Η σημασία της ένταξης στην Ε. Ένωση

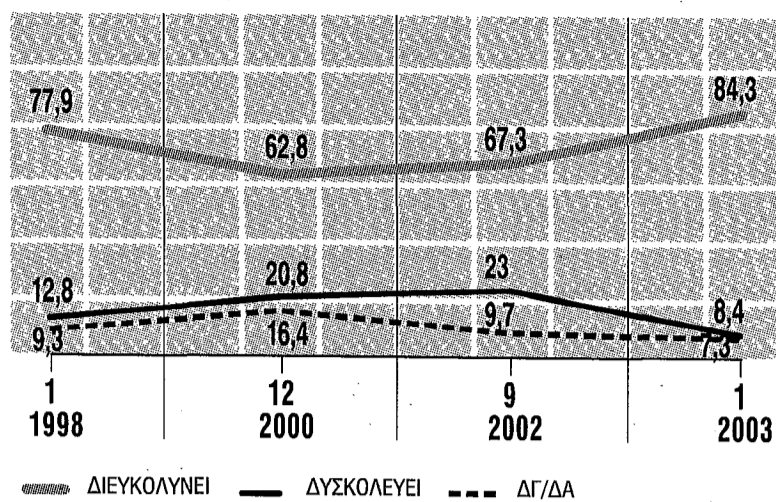
Η ΑΠΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ που εξέφραζε στα μέσα της δεκαετίας του '90 η κυπριακή κοινωνία, λόγω της επιδείνωσης των ελληνοτουρκικών σχέσεων, προκάλεσε, ίσως ως αντιστάθισμα, μίαν εντεινόμενη τάση φιλοευρωπαϊσμού και αισιοδοξίας, ως προς την πορεία ένταξης της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η εναπόθεση των ελπίδων για λύση και η αναζήτηση διεξόδου μέσω της Ευρώπης καταγράφηκε και στις υποκειμενικές παραστάσεις για την εξωτερική πολιτική (διάγραμμα 4). Μετά τις θετικές εξελίξεις του 1995, η πεποίθηση αυτή εδραιώθηκε οριστικά. Το 1998, σύμφωνα με την έρευνα του ΡΙΚ, οι 8 στους 10 Ελληνοκυπρίους (77,9%) ήταν ήδη πεπεισμένοι ότι «η ένταξη διευκολύνει τη λύση» (διάγραμμα 5). Στην περίοδο 1999-2001 που ακολούθησε, η κοινωνική υποστήριξη στην ένταξη, για τους λόγους που έχουν αναφερθεί, θα γνωρίσει μια σχετική διάβρωση. Εν συνεχεία, όμως, θα ανακάμψει και θα σταθεροποιηθεί σε υψηλά επίπεδα.

Από την άλλη πλευρά, η ελληνοκυπριακή Κοινή Γνώμη φαίνεται να είχε προσεξοφλήσει εδώ και καιρό την ιστορική πολιτική και διπλωματική αλλαγή που συνέβη στην Κοπεγχάγη. Ήδη από το 1994 η πλειοψηφία του πληθυσμού (64%, έναντι 47% το 1993 και 33% το Δεκέμβριο του 1992), πίστευε ότι «η ένταξη είναι πιο κοντά από ό,τι ένα χρόνο πριν». Ιδίως μετά το Ελσίνκι (1999), η εκτίμηση ότι η Ένταξη της Κύπρου κατά την επόμενη Διεύρυνση έχει αμετάκλητα εξασφαλισθεί, αποτέλεσε εδραιωμένη και καθολική πεποίθηση, συγκεντρώνοντας έκτοτε την πλειοψηφία του εκλογικού σώματος. Στην έρευνα του Οκτωβρίου 2002 του ΡΙΚ, το συγκεκριμένο ποσοστό ανήλθε σε 76%, έναντι 18% που ακόμη δυσπιστούσε.

Λίγο πριν από την υποβολή του σχεδίου Ανάν και τη Σύνοδο Κορυφής της Κοπεγχάγης (Οκτώβριος 2002), περισσότερο από τα 2/3 των Ελληνοκυπρίων, στοιχίζονταν πίσω από αυτή τη στρατηγική επιλογή (67,3%), ενώ η απόφαση της Συνόδου Κορυφής θα συγκεντρώνει την καθολική αποδοχή, εξακοντίζοντας το σχετικό δείκτη στο υψηλότερο ιστορικό του σημείο (διαγράμματα 5, 7). Γεγονός, που αποτυπώνει σαφέστατα την πολιτική συνείδηση των πολιτικών δυνάμεων που έχει επιτευχθεί.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5 ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΙΑΚΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΛΥΣΗ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ, 1998 - 2003

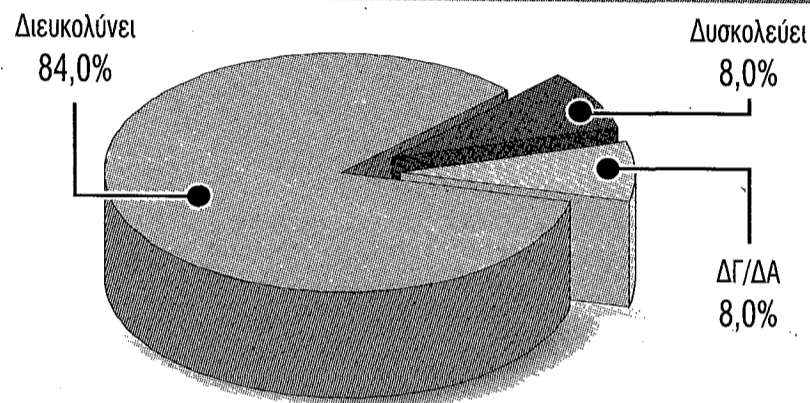
Η ένταξη διευκολύνει ή δυσκολεύει τη λύση του Κυπριακού;

Πηγή: CYMAR/ΡΙΚ, Παγκύπριες Έρευνες Πολιτικής Κουλτούρας και Εκλογικής Συμπεριφοράς, 1996-2003

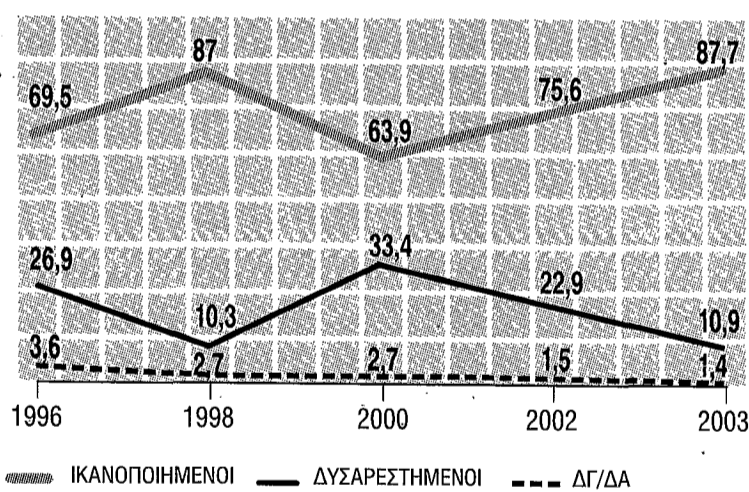
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7 ΓΝΩΜΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΠΕΓΧΑΓΗ, ΙΑΝ. 2003

Η απόφαση της Κοπεγχάγης διευκολύνει ή δυσκολεύει τη λύση του Κυπριακού;

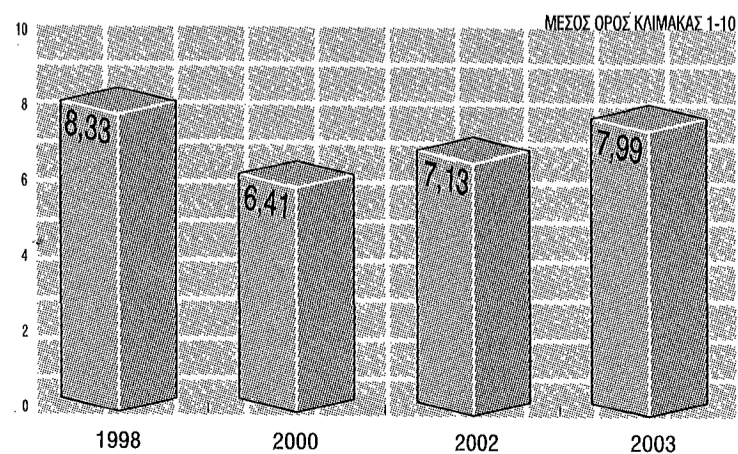
Πηγή: CYMAR/ΡΙΚ, Παγκύπριες Έρευνες Πολιτικής Κουλτούρας και Εκλογικής Συμπεριφοράς, 1996-2003

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8 ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΧΕΙΡΙΣΜΟ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ, 1996 - 2003

Πηγή: CYMAR/ΡΙΚ, Παγκύπριες Έρευνες Πολιτικής Κουλτούρας και Εκλογικής Συμπεριφοράς, 1996-2003

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 10 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΩΣΤΑ ΣΗΜΙΤΗ, 1998 - 2003

Πηγή: CYMAR/ΡΙΚ, Παγκύπριες Έρευνες Πολιτικής Κουλτούρας και Εκλογικής Συμπεριφοράς, 1996-2003

3. Η στάση απέναντι στην Ελλάδα

Η τομή του 1993

Η ΕΚΛΟΓΗ του Γλαύκου Κληρίδη στην προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας το Φεβρουάριο του 1993, αποτέλεσε, σύμφωνα με αρκετούς αναλυτές, τομή στην κυπριακή πολιτική σκηνή. Η συγκυρία που ακολούθησε την προεδρική εκλογή χαρακτηρίστηκε από σημαντικές αλλαγές στην πολιτική σκηνή της Κύπρου, αλλά και—εξίσου—σημαντικές ιδεολογικές ανακατατάξεις του εκλογικού σώματος. Ανακατατάξεις, που άνοιξαν ένα νέο ιστορικό κύκλο στην εποχή που ακολούθησε την εισβολή του 1974, επουλώνοντας σε μεγάλο βαθμό το τραύμα στις σχέσεις Ελλάδας - Κύπρου.

Οι προηγούμενες διεργασίες είχαν ως αποτέλεσμα να μεταβληθεί ριζικά η εικόνα της Ελλάδας, μέσα σε έναν μόλις χρόνο. Η αλλαγή υπήρξε εντυπωσιακή. Ενώ το 1993 οι σχέσεις των κυβερνήσεων Ελλάδος και Κύπρου, εθεωρούντο από την κυπριακή Κοινή Γνώμη «ικανοποιητικές» σε ποσοστό 42% και «εξαιρετικές» μόλις σε 3%, ένα χρόνο αργότερα, το 1994, τα αντίστοιχα ποσοστά ανήλθαν σε 64% και 14% (Ινστιτούτο Veritas, Κυπριακή Γνώμη, τ.6, 11/1994). Το ποσοστό των δυσαρεστημένων από τις σχέσεις συρρικνώθηκε αισθητά (από 24% το 1993, σε μόλις 9% το 1994), όπως, επίσης, και το ποσοστό εκείνων που θεωρούσε τις σχέσεις των δύο κρατών ως «υποκριτικές, ή σχέσεις ανάγκης» (από 26% σε 11%). Ο ένας στους πέντε Ελληνοκυπρίους δεχόταν πλέον το 1994, ότι η ελληνική κυβέρνηση «συμπαρίσταται και βοηθά την Κύπρο «όσο πρέπει» (20% στην έρευνα του 1994, έναντι μόλις 3% στην αντίστοιχη έρευνα του 1993) και τρεις στους πέντε ότι «όσο μπορεί» (64%, έναντι 51% το 1993).

Ακόμη, μεταξύ εκείνων που πίστευαν ότι η ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. είναι περισσότερο πιθανή, το 28% απέδιδε αυτήν την εξέλιξη στην υποστήριξη της ελληνικής κυβέρνησης. Η μεγαλύτερη μετατόπιση, ωστόσο, συντελέστηκε αναφορικά με τη θέση που υποστήριζε ότι η ελληνική κυβέρνηση «επιζητά οποιαδήποτε λύση για να απαλλαγεί από το πρόβλημα»: μέσα σε ένα χρόνο, το ποσοστό εκείνων που συντάσσονταν με αυτήν τη θέση μειώθηκε, σχεδόν στο 1/4 (10% τον Ιούνιο του 1994, έναντι 37% ένα χρόνο πριν).

Το ποιοτικό άλμα που πραγματοποιήθηκε στις σχέσεις Ελλάδας - Κύπρου κατά τη δεκαετία του '90 υπήρξε πολύ μεγάλο και μη-αντιστρέψιμο. Οι πολιτικές και διπλωματικές εξελίξεις που θα ακολουθήσουν, θα ενισχύσουν περαιτέρω αυτή την τάση. Οι ιδεολογικές ανακατατάξεις που σημειώθηκαν στην ελληνοκυπριακή Κοινή Γνώμη και επηρέασαν, σε σημαντικό βαθμό, τις στάσεις απέναντι στην Ελλάδα, είχαν ως ιδεολογική-πολιτική συνέπεια τη «ραγδαία» βελτίωση της εικόνας της ελληνικής κυβέρνησης στην Κύπρο (διαγράμματα 8-10).

Στάση απέναντι στην ελληνική κυβέρνηση και τον πρωθυπουργό

Η ΕΠΙ ΤΟ ΘΕΤΙΚΟΤΕΡΟΝ μεταμόρφωση της εικόνας της Ελλάδας, στην περίοδο 1996-1998, θα πρέπει να αποδοθεί στην υποστήριξη της Κύπρου στην υπόθεση της Ένταξης και, κυρίως, στην υλοποίηση του Δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου, που αύξησε κατακόρυφα το αίσθημα εθνικής ασφάλειας των Κυπρίων και θεωρήθηκε (το 1998) από 8 στους 10 Κυπρίους σημαντικός παράγοντας διευκόλυνσης της λύσης του Κυπριακού. Αξίζει να σημειωθεί, παρενθετικά, ότι το νέο αμυντικό δόγμα συνάντησε την αποδοχή και σημαντικής μερίδας της ελλαδικής Κοινής Γνώμης - φαινόμενο που εκείνη την περίοδο δεν παρατηρείτο σε πολλούς τομείς του κυβερνητικού έργου.

Και οι τρεις δείκτες που χρησιμοποιούνται ερευνητικά για την αποτίμηση των διμερών σχέσεων Ελλάδας - Κύπρου: α) Η ικανοποίηση από τον τρόπο που αντιμετωπίζει η κυβέρνηση Ελλάδας το Κυπριακό (διάγραμμα 8), β) η αξιολόγηση του επιπέδου των διμερών σχέσεων των κυβερνήσεων Κύπρου - Ελλάδας (διάγραμμα 9), καθώς και γ) η αξιολόγηση του Έλληνα Πρωθυπουργού (διάγραμμα 10), παρουσιάζουν κοινή διακύμανση, με αποκορύφωμα το 1998. Λίγο πριν από τις Προεδρικές εκλογές του 1998, η ικανοποίηση από την ελληνική κυβέρνηση θα προσεγγίσει το ανώτατο επίπεδο της, 87%, έναντι 69,5% το 1996. Αντίστοιχα, οι σχέσεις κυβερνήσεων Ελλάδας - Κύπρου θα θεωρηθούν «πολύ+αρκετά καλές», σε ποσοστό 93,3% (διάγραμμα 9). Τέλος, ο Έλληνας Πρωθυπουργός θα αξιολογηθεί υψηλότερα από κάθε άλλη φορά, 8,3 (στη δεκαβάθμια κλίμακα αξιολόγησης - διάγραμμα 10).

Οι δυσκολίες της περιόδου 1998-2000 και οι ταλαντεύσεις της, δεν θέτουν σε αμφισβήτηση τις εδραιωμένες πεποιθήσεις των Κυπρίων, προκάλεσαν μια σχετική κάμψη στους δείκτες αξιολόγησης, που θα αποδειχθεί, εντούτοις, συγκυριακή. Η εθνική επιτυχία της Κοπεγχάγης θα εκτινάξει το δείκτη ικανοποίησης από την ελληνική κυβέρνηση, καθώς και το δείκτη αξιολόγησης των διμερών σχέσεων στο ανώτατο επίπεδο που έχει παρατηρηθεί ιστορικά από το 1996, σε έρευνα του ΡΙΚ (διαγράμματα 8-9), επαναπροσεγγίζοντας τα επίπεδα του 1998. Ταυτόχρονα, βελτιώθηκε σημαντικά και η εικόνα του Έλληνα Πρωθυπουργού (διάγραμμα 10). Κατά συνέπεια, οι τρέχουσες εξελίξεις βρίσκουν τις σχέσεις Κύπρου - Ελλάδας, όπως αυτές γίνονται σήμερα αντιληπτές από την ελληνοκυπριακή Κοινή Γνώμη, σε ένα από τα καλύτερα σημεία της τελευταίας δεκαετίας.